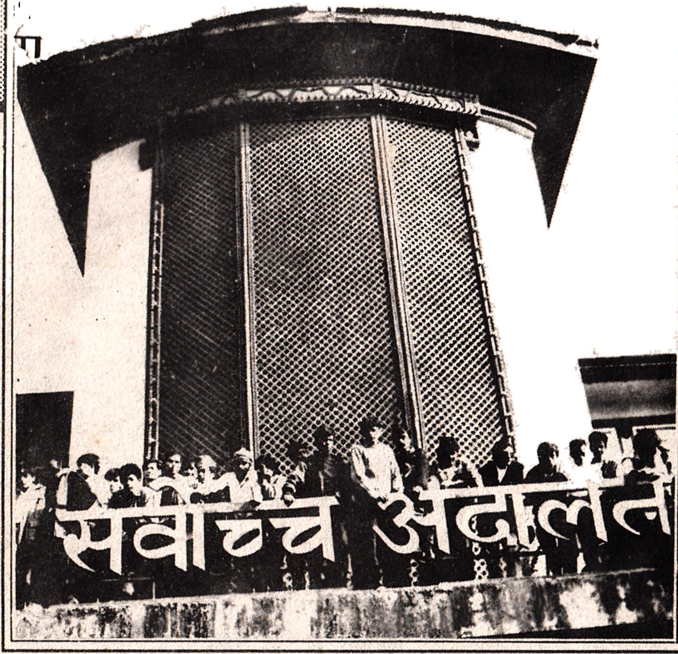
Ravi Shakya

सर्वोच्च अदालतं ब्यूगु

नेपालभाषा विरुद्धया

अन्तरिम आदेश

नेपालभाषा संघर्ष समिति

त्वाःछैं, थायमदु, यें ।

ने.स. ११२८

भीगु विरोध छाय् ?

येँ महानगरपालिकाय् नेपालभाषा व राजविराज नगरपालिका व धनुषा जिल्ला विकास समितिया ज्याखँय् नेपालभाषा व मैथिलि भाय् छ्यलेे दइमखु धका: सर्वोच्च अदालतया सिङ्गल वेञ्चया इजलासं गुगु अन्तरिम आदेश बीगु ज्या यात, व स्वयेबले थ्व छगू सामान्य कानूनी प्रकृया थें जक खने दुसां थ्वया ल्यूने सुलाच्वंगु आसय व थुकी ल्हा: तयाच्वंपिं छथ्व: जातीय अंहकारवादी साम्प्रदायीक तत्वतय् षडयन्त्रयात थुइकेबलय् थ्व वास्तवय् भी नेवा:या नापनापं नेपा:या गैर खँय् जनजातीतय्सं ल्हानावयाच्वंगु मांभाय्यात सदांया निंतिं न्हंकाव्छयेगु तातुनाया लिच्व: ख: । उकिसनं भी नेवा:तय् निंतिं ला थ्व ने.सं. ८८८ या लिपा व:गु मेगु अतिकं ग्यानापुगु हाथ्या ख: ।

नेवा:त थ:पिंहे त:ता धर्मम्विलवी, त:ता नश्ल व त:ता धर्म संस्कृति ल्वाकज्यानाच्वंपिं मनूतय्गु समुदाय ख: । नेवा:तय् पुचलय् सकसियां मंका:गु सम्पत्ती धैगु भीसँ ल्हाना वयाच्वनागु भीगु मांभाय् नेवा: भाय् ख: । भी सकलें नेवा: ख: धैगुया मू म्हसिका थ्वहे नेवा: भाय् ख: । यदि भीके थ्व नेवा: भाय् मल्यनिगु जुल धा:सा भी नेवा: ख: धैगुया चिं तक नं ल्यनाच्वनि मखु । अले भीसं थ:त नेवा: ख: धका: गौरव यायेगु नं केवल फुस्कुलुगु खँ जक जुयाबी । वास्तवय् भी नेवा:तय् म्हसीकाया मू लिधंसा धैगु हे नेवा: भाय् ख:, नेवा:तय् भाय्यात न्हंके फत धा:सा इतिहासं नेवा:त हे न्हना वनी धैगु खँ थुइका: हे जाति अंहकारवादी तत्वतय्सं भी नेवा:तय् जीवनय् नेवा: भाय् छ्यलीगु गुंगं अवसर मवयेमा धका: पनेगु निंतिं हे थुकथं अन्तरिम आदेश बिया: भीगु भाय्यात लिकुंकेगु ज्या यानाच्वंगु ख: । सम्पूर्ण कानूनी मर्यादा व प्रावधानयात हाचां गाया: अन्तरराष्ट्रिय कानूनयात च्यूता: मतसें सर्वोच्च अदालतं ब्यूगु उगु अन्तरिम आदेश अतिकं अन्यायपूर्ण व अप्रजातान्त्रिक ख: । थुकिया विरोध यायेगु प्रत्येक प्रजातन्त्रप्रेमी मानव अधिकारवादी व समतावादी मनूतय्गु कर्तब्य ख: । उकिसनं थ:गु हे जातिय अस्तित्वया विरुद्ध ल्व्वंगु थुगु षडयन्त्रया विरोधय् दनेगु सकल नेवा:या कर्तब्य ख: । थ्वहे खँ ध्वाथुइकेत थुगु सफूचा सकसियां न्हय:ने पितबीगु आवश्यक तायेकागु खत । थुगु सफूचाय् सर्वोच्च अदालतं ब्यूगु अन्तरिम आदेशयात संविधान व कानूनया लिधंसाय् ध्वाथुइकेगु कुत: यानागु ला जु हे जुल । थुकिया नापनापं ब्वँमिपिन्त थ्व सम्वन्धय् अभ उप्व: खँया ज्ञान दयेमा धका: नेपा:या संविधानय् भाषा, जाति, व धर्म आदि सम्वन्धी जुयाच्वंगु ब्यवस्थाया लिसें थीथी अन्तरराष्ट्रिय कानूनया पाखें निर्देशित खँ नं गुलि फत उलि दुथ्याका तयागु दु । नापं श्री ५या सरकारं नीस्वंगु थीथी निगू आयोगया पाखें जाति भाषा सम्वन्धय् सरकारयात बियात:गु सुभाव बारे सुसूचित जुइफयेमा धका: नं दुथ्याकागु जुल । भलसा काये थ्व सकतां यथार्थया अध्ययन याना: भी नेवा:तय्सं थ:गु भाषा व जातीय म्हसीका ल्यंकातयेत थ:थ:गु दायित्व व कर्तब्य थुइका: मा:गु पला: ल्व्वंनी ।

मल्ल के. सुन्दर

कजि

नेपालभाषा संघर्ष समिति

नेपालभाषाया सम्वन्धय् अदालतं ब्यूगु अन्तरिम आदेश

– नेपालभाषाया सम्वन्धय् सर्वोच्च अदालतं छु धका:अन्तरिम आदेश ब्यूगु ख: ?

सर्वोच्च अदालतया वंगु २०५४ साल चैत्र ६ गते न्यायाधीश हरिश्चन्द्र प्रसाद उपाध्यायया याक:चिया बेञ्चं छगू अन्तरिम आदेश बिसें "नेवारी व मैथली थुज्व:गु स्थानीय व क्षेत्रीय भाषायात यँ महानगरपालिका व राजविराज नगरपालिका अले जिल्ला बिकास समिति, धनुषाया ज्याय् मछ्चले व मछ्चयेके" धका: पनेगु ज्या या:गु ख: । लालबहादुर थापा, डा. हरिप्रसाद पोखेल, यज्ञनिधि दहाल ,ध्रुव थेवे व अच्यूतरमण अधिकारीपिन्सं महानगरपालिका व नगरपालिकाया ज्याय् आधिकारिक कथं नेपालभाषा व मैथिली भाय्‌यात छ्यलेगु सम्वन्धय् या:गु निर्णय नेपा:या संविधान -२०४७ या भावनाया अ:ख: जुल धका: यँ महानगरपालिका, राजविराज नगरपालिका, धनुषा जिल्ला विकास समिति व स्थानीय विकास मन्त्रालययात विपक्षी दयेका: सर्वोच्च अदालतय् रीट निवदेन ब्यूगु ख: । उकिया लिधंसाय् सर्वोच्च अदालत पाखें थुगु अन्तरिम आदेश ब्यूगु ख: ।

– सर्वोच्च अदालतया थुगु अन्तरिम आदेशयात कया: झीसं छाय् विरोध यायेमा:गु ख: ?

सर्वोच्च अदालतया थुगु अन्तरिम आदेशयात कया: विरोध यायेमा:गु निता मू कारण दु । दक्कले न्हापां थुगु अन्तरिम आदेश गुकथं जारी यात वहे पाय्‌छि मजू । छाय् धा:सा थथे गुगुं मुद्दाया सम्वन्धय् अदालतं अन्तरिम आदेश बी न्ह्यव उगु मुद्दाया पक्ष-विपक्ष निथ्व:यात नं अदालतय् हाजिरी जुया: थ:थ:गु राय तयेगु ई बीमा: । तर थुगु मुद्दाया सम्वन्धय् विपक्षी दयेकात:गु यँ महानगरपालिका:या लिसेलिसें राजविराज नगरपालिका व धनुषा जिल्ला विकास समितियात अदालतय् वया: थ:गु पक्षया बिचा: प्वंकेगु अवसर बीगु ला छ्खे हे थ्व मुद्दाया सम्वन्धय् सामान्य सुचं तक हे मबिसें मुद्दा ब्यूपिं छ्थ्व:या (एक पक्षीय) विचा: जक न्यना: थुगु अन्तरिम आदेश बीगु ज्या जुल गुगु नेपा:या न्यायिक परम्पराया अ:ख: ख: । अथेहे थ्वहे सम्वन्धय् अधिवक्ता लिलामणी पौडेल व सुदीप पौडेलपिन्सं थ्व सिबें यक्व न्ह्यव हे त:गु रीट निवेदनयात कया: डिभिजन बेञ्चया इजलासपाखें अन्तरिम आदेश बीमा:गु आवश्यकता मदु धका: क्व:छीगु ज्या २०५४ कात्तिक २२ गतेया इजलासं याये धुंकूगु

खः। छगू हे विषयया मुद्दाय् उगु हे अदालतया छगू तँ च्वय्या डिभिजन बेञ्चं अन्तरिम आदेश बी म्वाः धकाः धाये धुंकाः लिपा २०५४ चैत्र ६ गते छगू तँ क्वय्या सिङ्गल बेञ्चं उकिया अःखः अन्तरिम आदेश बीगु धैगु सर्वोच्च अदालतपाखें सर्वोच्च अदालतया न्हापाया क्वःछिनायात अपहेलना यायेगु ज्या जूगु खः। सामान्यतयाः थथे गुगुं मुद्दाय् अन्तरिम आदेश उबले जक बी गुबले उज्वःगु अन्तरिम आदेश मबीवं जाहेरवाला वा मुद्दा तःपिनि पक्षय् तत्काल अन्याय जुल वा अधिकार हनन जुल। महानगरपालिकापाखें नेपालभाषायात आधिकारिक भाषा कथं मान्यता बियाच्वंगुयात थथें मपन धाःसा जाहेरवालातय्त छु हानी नोक्सानी जुइसा ? यदि नेपालभाषायात थथे आधिकारिक भाय् कथं महानगरपालिकाय् छ्यःगुलिं सुयां अधिकार हनन जुल वा सुयातं अन्याय जुल धैगु खःसा थुगु निर्णय कार्यान्वयन जूगु २०५४ सावन १० गते निसें मुद्दा तःगु न्हि २०५४ चैत्र ६ गते तक सुयात वा गुगु पक्षयात गुकथंया नकारात्मक लिच्वः लाकल धैगु सम्वन्धय् जाहेरवालां नं दावी यायेमाःगु खःसा अन्तरिम आदेश ब्यूगु सर्वोच्चया इजलासं नं तछ्याना: दसि बी फयेकेमाःगु खः, तर गुगुं नं कथं कानून सम्मत मजूगु अले अथे छुं दसि मदयेक, गुगुं कारण मदयेक केवल मनोगत रुपय् याःगु सर्वोच्चया अन्तरिम आदेश वास्तवय् नेपालभाषीया नापनापं देया मेमेगु राष्ट्रिय भाय्या विकासया लँपु पनेगु निंतिं अतिकं साम्प्रदायीक भावना तयाः, पूर्वाग्रहित जुयाः याःगु ज्या जूगुलिं थुकिया विरोध यायेगु भी सकसियां मंकाः दायित्व जूवःगु खः।

– सर्वोच्च अदालतया सिङ्गल बेञ्चया इजलासं नेपालभाषा व मैथिलीभाषाया सम्वन्धय् ब्यूगु अन्तरिम आदेश छु नेपाःया संविधान-२०४७ सम्मत खःला ?

खतुं ऐन, कानून व संविधानया दक्कले उप्वः पालना यायेगु ज्या अदालत पाखें जुइमाः, छाय्धाःसा राष्ट्र दुनेया गुम्हं नं ब्यक्ति वा संस्था पाखें ऐन, कानून व संविधानया पालना याः, मयाः व याःगु पायछि खः वा मखु धकाः उकिया अन्तिम निर्णय बीगु भाला अदालतया खः। अदालत पाखें संविधानया पालना मयासें अपहेलना यायेगु जुयाविल धाःसा अदालत प्रतिया आस्था म्हो जुयावनिगु जक मखसें छगू अराजक स्थितियात हे ब्वलंका बी। नेपालभाषा व मैथिली भाषाया सम्वन्धय् २०५४ चैत्र ६ गते च्वंगु सर्वोच्च अदालतया न्यायाधीश हरिश्चन्द्र प्रसाद उपाध्यायया सिङ्गल बेञ्चया इजलासं ब्यूगु अन्तरिम आदेश तःता कथं हे संविधानया भावनाया अःखः जूवंगु दु। दक्कले न्हापांला नेपाःया संविधान-२०४७ या धारा-६ (२) कथं नेपाःया दुने थीथी थासय् मांभाय् कथं ल्हाना वयाच्वंगु भाय्यात "राष्ट्रिय भाय्" खः धकाः मान्यता बिया तःगु दु। तर सर्वोच्च अदालतया उगु अन्तरिम आदेशं लां नेपालभाषा व मैथिलीभाषायात "स्थानीय व क्षेत्रीय भाय्" धकाः धाःगु दु। नेपालय् मनूतयसं थःगु मांभाय् कथं ल्हाना वयाच्वंगु नेपालभाषा व मैथिलीभाषा नेपाःया संविधान कथं "राष्ट्रिय भाषा" खः। स्थानीय वा क्षेत्रीय भाय् मखु। नेपाःया संविधान

"राष्ट्रिय भाषा" धकाः बियातःगु मान्यतायात अवमूल्यन यायेकथं सर्वोच्चया उगु अन्तरिम आदेशं "स्थानीय व क्षेत्रीय भाषा" धकाः धायेगु संविधान सम्मत मजू । नेपाःया वर्तमान संविधानय् नेपाःयात तःता जाति, भाषा व संस्कृति दुगु दे धकाः स्वीकार यानातःगु जक मखसें राज्य सम्वन्धी निर्देशक सिद्धान्तय् धारा-२५(३) व धारा - २६(२) - दे दुनेया विविधतायात ल्यंकाः थीथी संस्कृति, जाति, भाषा व लिपिया विकास यानाः विविधताय् एकता क्वातुकाः नेपाःया राष्ट्रियता बलाकेगु - सरकारया नीति जुइ धकाः स्पष्ट कथं न्ह्यथना तःगु दु । अथे हे थ्व हे संविधानया धारा १८ (१) स - नेपाल अधिराज्यय् च्वनाच्वंपिं सकल समुदाय पाखें थःथःगु भाषा, लिपि, संस्कृतिया संरक्षण व समवर्द्धन यायेगु अधिकार दु - धकाः अधिकार वियातःगु नं दु । संविधानया थुकथंया अधिकारया दुने च्वनाः यें महानगरपालिका, राजविराज नगरपालिका व जिल्ला विकास समिति, धनुषा पाखें नेपालभाषा व मैथिलीभाषायात आधिकारिक कथं मान्यता ब्यूगु खः । उकिं थुकियात पने कथं सर्वोच्च अदालत पाखें ब्यूगु अन्तरिम आदेश गुगुं नं कथं संविधानया भावना व मर्म कथं मजू ।

– यें महानगरपालिका व मेमेगु नगर पालिका पाखें नेपालभाषा व मैथिलीभाषायात थःथःगु ज्याखेँय् आधिकारिक भाय् कथं मान्यता बीमाःगु छाय् ?

नेपालभाषा व मैथिलीभाषा नेपालय् दुने जनतां व्दलंव्दः दँ न्ह्यव निसें ल्हाना वयाच्वंगु पुलांगु नापनापं अतिकं प्राचीन साहित्य संस्कृतिया धुकू दुगु तःमिगु भाय् खः । थ्व निगुलिं भाय्या थःथःगु लिपि नं दु । थुज्वःगु ऐतिहासिक महत्वं जाःगु भाय्या संरक्षण यायेगु व सम्वर्द्धन यायेगु सकसियां दायित्व व कर्तब्य खः । उकिसनं महानगरपालिका ऐन २०४९या दफा १५(१) त व १५(२) यापाखें यानातःगु ब्यवस्था कथं थथे लिपि,भाषा, व संस्कृतिया संरक्षण व सम्वर्द्धन यायेगु कानूनी कर्तब्य व दायित्वया दुने हे लाकातःगु दु । भाषाया संरक्षण व विकास धैगु उकियात ब्यवहारय् छ्यलेगु खः । थ्व हे खँयात थुइकाः हे थःगु कानूनी कर्तब्य व दायित्वया दुने च्वनाः थथे आधिकारिक मान्यता बीगु ज्या याःगु खः । महानगरपालिकाया थुगु क्वःछिनायात नेपाःया मूमू राजनैतिक दल पाखें उघ्रिमय् बक्तब्य बियाः लसकुस याःगु खँ नं थुथाय् लुमंकेबहः जू । मेगु खँ छु नं खः धाःसा यें महानगर-पालिकाया दुने ला न्हापा २०१५ साल बैशाख ६ गते उब्लेया नायः प्रयागराज सिंह सुवालया अध्यक्षताय् च्वंगु वोर्डया मुँज्यां नेपाल-भाषायात आधिकारिक कथं छ्यलेगु धकाः क्वःछिनातये धुंकुगु खः । २०१७ साल पुस १ गते लिपा निर्दलीय निरंकुश वातावरणय् लिकुंका ब्यूगु थुगु नीतियात आः २०४७ साल लिपा प्रजातन्त्र पुनर्स्थापना जुयाः चकंगु वातावरणया भावना कथं उगु हे पुलांगु क्वःछिनायात हानं न्ह्याकेत स्वःगु खः ।

– नेपालभाषायात यें महानगरपालिकाय् आधिकारिक भाय् कथं मान्यता बीगुलि गुगुं

छगू राजनीतिक पुचः व सुं छम्ह निम्ह मनूया जक स्वार्थ सुलाच्वंगु खः धाइ ?

स्थानीय इकाइया २०५४ सालय् जुगु निर्वाचनया भवलय् खास याना: यँ महानगरपालिका दुने फुक्क धैथें राजनीतिक पार्टीतय् पाखें थःथःगु घोषणा-पत्र व ज्याभ्वः पितब्यूबलय् नेपालभाषायात आधिकारिक कथं थाय् बीगु सम्वन्धय् छगू हे कथंया प्रस्ताव न्ह्यःने ह:गु खः । थ्वहे भवलय् आःया मेयर व वय्कःया राजनीतिक पुचःया उम्मेदवारतय्सं नं थःपिं त्यानावन धाःसा नेपालभाषायात महानगरपालिकाय् आधिकारिक भाषा कथं थाय् बीगु धकाः प्रतिवद्धता क्यनाः भोट फ्वंगु व वय्कःपिनि नेपालभाषा प्रति थुकथंया प्रतिबद्धताय् जनतां अभिमत जाहेर यानाः वहुमतं त्याका छ्वःगु खः । उकिं नेपालभाषायात यँ महानगरपालिकाया आधिकारिक भाषा कथं छ्यलेगु धैगु स्थानीय निर्वाचनय् प्राप्त जनताया अभिमतयात ब्यवहारय् छ्यलेगु प्रजातान्त्रिक संस्कार खत । नापं थीथी राजनीतिक पार्टीया प्रतिनिधित दुथ्याःगु यँ महानगरपालिकाया २०५४ सावन १० गतेया वोर्ड मुँज्यां नेपालभाषायात आधिकारिक मान्यता बीत याःगु निर्णय गुगुं छगू पार्टीया प्रस्ताव कथं मखसें उगु महानगरपालिका पाखें नीस्वना तःगु कार्यदलया प्रतिवेदनया लिधंसाय् दक्व राजनीतिक पार्टी पाखें त्यानावःपिं प्रतिनिधिपिनि सर्वसम्मतिं क्वःछ्यूगु खः । उकिं थ्व छगू राजनैतिक सर्वसम्मतिया लिच्वः खः, गुगुं छगू विशेष राजनीतिक पुचः वा ब्यक्तिया स्वार्थ कथं मखु ।

– नेपालभाषायात महानगरपालिकाया ज्याखँय् छ्यले दइगु आधिकारिक भाषा धकाः मान्यता बीवं आः तक अन छ्यला वयाच्वंगु नेपाली भाय् ल्हाइपिनिगु अधिकार हनन मजूला ?

वास्तवय्, दक्कले तःधंगु भ्रम हे थ्व खः । नेपालभाषायात वा मैथिलीयात थथे आधिकारिक भाय् कथं मान्यता बीवं नेपाली भाय्यात चीकेत स्वःगु खः धकाः हुइनाभुइना यानाच्वंगु दु । तर यथार्थय् खँ अथे मखु, यँ महानगरपालिका वा मेमेगु नगरपालिका पाखें नेपालभाषायात व मैथिली भाषायात मान्यता ब्यूवलय् आवंलि नेपालीया नापनापं थुगु भाय् नं छ्यले दइगु जुल धकाः सम्वन्धित भाय्या मनूतय्त थप अधिकार ब्यूगु जक खः । न्हापालिपा छ्यला वयाच्वंगु नेपाली भाय् छ्यले मन्त वा मजिल धकाः धाःगु मखु । थुकिं यानाः नेवाः भाय् मथूपिनि अधिकार हनन यायेगु ज्या जूगु नं मदु अमित थुकिं गुगुं ब्यवहारिक पंगः थनाः थाकुका ब्यूगु नं मखु ।

– नेपाःया संविधानय् देवनागरीं च्वया तःगु नेपाली भाय् सरकारी ज्याखँया भाय् जुइ धकाः स्पष्ट कथं धयातये धुंकाः नगरपालिका वा महानगरपालिकाया ज्याखँय् मेगु गुंगु भाय्यात छ्यलेगु धैगु संविधानयात हाचां गायेगु कथं मजूला ?

खः, नेपाःया संविधानया धारा ६ (१) कथं नेपाली भाय्यात नेपाल अधिराज्यया "राष्ट्र भाषा" जक धयातःगु मखसें "देवनागरी

लिपिं च्वयातःगु नेपाली भाषा सरकारी ज्याखँया भाय् जुइ" धकाः नं न्ह्यथनातःगु दु । तर, थन स्पष्ट जुइमाःगु छु धाःसा संविधानयापाखें नेपाली भाषायात "सरकारी ज्याखँया भाय् जुइ" धकाः जक धयातःगु खः, सरकारी वाहेक ममेगु ज्याखँय् नं नेपाली भाय् हे छ्यलेमाः धकाः मधाः । महानगरपालिका ऐन - २०४९ (२०५२ या संशोधन नापं) पाखें यानातःगु ब्याख्या कथं महानगरपालिका धैगु गुगुं सरकारी कार्यालय मखु, थ्व छगू स्वतन्त्र, स्वायत्त, जन-निर्वाचित इकाइ खः । थन दुने सरकारी कार्यालययात दयेकातःगु नियम व नीति लागू जुइमाःगु वाध्यता मदु । अले थ्वहे ऐनया दफा १५ (१) (त) व १५(२)ड पाखें यानातःगु ब्यवस्था कथं महानगरपालिकाया थःगु लागा दुने च्वंगु "थीथी जाति , भाय्, धर्म व संस्कृतिया संरक्षण व सम्वर्द्धनया ज्या यायेगु" कर्तब्य व दायित्व कथं न्ह्यथनातःगु दु । अथे धैगु महानगरपालिकां थःगु लागा दुनेया नेपालभाषा थुज्वःगु प्राचीनतम भाय्या संरक्षण व सम्वर्द्धनया ज्या न्ह्याकेगु ला सम्वन्धित ऐन पाखें भाला बियातःगु छता कर्तब्य हे खत । यदि महानगरपालिका पाखें नेपालभाषायात मान्यता बियाः थुकियात संरक्षण व सम्वर्द्धनया ज्या मन्ह्याकूगु जूसा शायद कानून सम्मत कर्तब्यया पालना मयाःगु खनेदइगु जुइ । मेखे संविधानया हे खँ ल्हायेबलय् नेपाली भाषायात सरकारी ज्याखँया भाय् धकाः धयातःसां नेपालीया नापनापं सरकारी ज्याय् तिबः जुइ कथं मेमेगु भाय् छ्यलाः उकिया ग्वाहालि कायेमज्यू धकाः नं गनातःगु मदु । यदि थथे नेपालीया नापनापं सरकारी ज्याखँय् मेमेगु भाय्या ग्वाहालि कायेकथं छ्यलेगु गैरसंवैधानिक जुइगु खःसा आः तक श्री ५ या सरकारया ज्याखँय् अंग्रेजी भाय् छ्यला वयाच्वंगु नं तप्यंक गैरसंवैधानिक जुइगु जुल ।

– छम्ह नेवाः मनू यें महानगरपालिकाया मेयर जूगु इलय् लाकाः थथे नेपालभाषायात आधिकारिक भाय् कथं गुगु मान्यता बीगु ज्या यात थ्व केवल नेवाःतय्के दुगु छगू भाषिक संकीर्णता व साम्प्रदायीक भावनाया चिं खः, थुज्वःगु ज्यां नेपाः दुनेया थीथी जातितय् दथुइया सदभावया वातावरणयात स्यंकीगु जुल धकाः धयाच्वंपिं नं दुनि ।

थ्व सम्वन्धय् तःता कथंया खँ बय्बय् याना वयाच्वंगुलिं यानाः मेपिनिं पुचलय् जक मखु थः नेवाःतय् दथुइ नं धाथेंया खँ छु खः धैगु बांलाक ध्वामथू । थथे भ्रम ब्वलनाच्वंगुया छता मू कारण जाती भाषा सम्वन्धी समस्या धैगु नं मानव अधिकारनाप स्वानाच्वंगु समस्या खः धकाः मथूगुलिं खः । देया संविधानपाखें हे - सकलें नेपाःमि उथें खः, सुयातं नं जाति, भाषा, संस्कृति, लिङ्ग व वर्णया लिधंसाय् गुगुं पनपक्ष याइ मखु धकाः घोषणा यानातःगु दु । अथेहे राष्ट्र संघया विश्वब्यापि मानवअधिकार सम्वन्धी घोषणा - १९४८ व उकिया लिपाया मेमेगु आपालं सन्धी, अभिसन्धी पाखें खासयानाः अल्पसंख्यक जाति, जनजाति व भाषा भाषीतय्त थःथःगु लागाय् उमिगु भाषा, लिपि, धर्म व संस्कृति गुगुं पंगः मदयेक छ्यले दयेमाः धकाः अधिकार प्रत्याभूत यानातःगु दु । उलि जक मखु गुगुं नं देया ऐन कानून थुकथंया

अल्पसंख्यकतय् अधिकार प्रत्याभूत याकेगुली मगाः मचाः थें च्वंसा अनया सरकारं उघ्रिमय् माःकथंया कानून हीकेगु वा न्हूगु दयेकेगु ज्या यायेमाः धकाः समेत निर्देशन बियातःगु दु। नेपाःया वर्तमान संविधानया प्रस्तावनाय् मानव अधिकारया सम्वन्धय् थःगु प्रतिवद्धता क्यने धुंकाः उकथंया मानव अधिकार जाति जन-जाति व भाषा भाषीतय् सम्वन्धय् गुकथं प्रत्याभूत याकेगु धैगुली नुगः बीगु स्वयं सरकारया हे भाला खःसा मेखे थुगु संविधानयात स्वीकार याना वयाच्वंपिं सकसियां दायित्व नं खः। यदि मानव अधिकारया आधारभूत खँ समानतायात निर्विवाद कथं स्वीकार यायेगु खत धाःसा देया संविधान पाखें "राष्ट्रिय भाषा" धकाः मान्यता बियातये धुंकूगु नेपालभाषा व मेमेगु जन-जातितय् मांभाय्या अधिकार क्षेत्र छु खः ? प्रजातन्त्रया पुनर्स्थापना जुइ धुंकाः नेपाली जनता कानूनया मिखाय् समान खः धकाः धाःगुया व्यवहारिक अर्थ छु खः ? यदि नेवाःतय् आदिभूमि स्वनिगलय् हे नेवाःतय्सं थःगु मांभाय् नेपालभाषायात व मैथिलीतय्सं मिथिलाञ्चल लागाय् मैथिली भाय् छ्यले मदइगु जुल धाःसा संविधानयापाखें "राष्ट्रिय भाषा" धकाः बियातःगु मान्यता व समानताया अर्थ छु जुल ? राष्ट्रसंघया दुने नेपाःया प्रतिनिधित्व याकेगु भ्वलय् नेपालभाषाया लिपियात थाय् बी ज्यू, तर वहे नेवाःतय् मांभाय् नेपालय् उकिसनं स्वनिगलय् थाय् मदइगुया अर्थ छु ? वास्तवय् समाजय् प्रजातन्त्र उब्ले जक क्वातुइ गुब्ले प्रजातन्त्रया सिद्धान्त कथं समानताया अधिकार सकसिनं व्यवहारय् उपभोग यायेगु अवसर नं दइ। प्रजातन्त्रया नामय् आः नं पञ्चायतया इलय् थें "छगू हे भाषा, छगू हे पुंसा" धैगु नीतियात क्वचिनेगु जुल धाःसा उकिं प्रजातन्त्रया नामय् अनास्था ब्वलंका बी। अले मनूत विकल्पया लँपु मालेत वाध्य जुइ। भाषा जातिया अधिकारया सः तयेगु, थुकियां निंतिं पलाः ल्ह्वनेगु धैगु नं वास्तवय् मानव अधिकार वहालीया निंतिं यायेगु सकारात्मक कुतः खः। यैँ महानगरपालिका पाखें नेपालभाषायात व राजविराज नगरपालिका अले धनुषा जिल्ला विकास समिति पाखें मैथिलीयात थःथःगु लागाय् छ्यलेत ब्यूगु मान्यता वास्तवय् गुगु साम्प्रदायीक पलाः मखसें थःथःगु भाषा संरक्षणया भ्वलय् याःगु बांलागु कुतः खःसा मेमेपिनि निंतिं नं अनुकरणिय ज्या खः। थुज्वःगु हे पलाखं नेपाः थुज्वःगु तःता जाति भाय् व संस्कृति दुगु देसय् साम्प्रदायीकता व जातीय संकीर्णता ब्वलंकीगु मखसें भीगु संविधानयापाखें परिकल्पना यानातः कथं विविधतायात ल्यंकाः राष्ट्रियतायात क्वातुकेगुलि तिबः बी। थ्व छम्ह नेवाः वा मैथिली भाषी जूगुयां नातां जक यायेमाःगु मखसें प्रजातन्त्र व समानता प्रति प्रतिवद्ध सकलया दायित्व खः।

– नेपालभाषा वा मैथिली भाषायात थुकथं आधिकारिक रुपं छ्यलाबुलाय् हयेवं नेपाःया राष्ट्रिय एकताया लिधंसा जुयाच्वंगु नेपाली भाय् जक मखु नेपाःया राष्ट्रियता हे कमजोर मजुइ ला ?

नेपाली भाय् नेपाःया राष्ट्रिय एकताया लिधंसा धकाः गैर नेपालीभाषा भाषीया छ्यनय्

जवरजस्ती क्वचिंकेवं हे धाथें राष्ट्रिय एकता क्वातुइ ला ? बरु थुकथं राज्यसत्ताया लिधंसाय् जवरजस्ती गुगुं भाय् मेमेगु भाषाभाषीपिनि छचनय् क्वचिंकेगु नीतिं याना: उगु भाषा प्रति सम्मान व मतिना मखु अनादर व घृणाया भाव मचायेक ब्वलंका बी । यदि नेपाली भाय् राष्ट्रिय एकताया लिधंसा ख:सा नेपा:या थीथी भाषाभाषीया सकल जनताया नुगलं थ्वैत स्व:स्फूर्त अनुभव यायेगु वातावरण दयेके फयेकेमा: । तर राज्यसत्ता पाखें थ्व सम्वन्धय् जवरजस्ती नीति नालेगु बाहेक मेगु छुं यानाच्वंगु मदु । छखे थुमिसं देया गैर नेपाली भाषा भाषी वा नेपालभाषा व मैथिली थुज्व:गु राष्ट्रिय भापायात अतिकं सीमित लागाय् छचलेत स्व:वलय् तकं "राष्ट्रिय एकताय् बांमला:गु लिच्व: लाकीगु जुल" धका: बय्बय् याना जुल, मेखे थुमिसं नेपा:या शैक्षिक व प्रशासनिक ख्यलय् नेपालीयात विस्थापित याये कथं ग्यानापुक छचला हयाच्वंगु अंग्रेजीया सम्वन्धय् गुब्सं कपा: मस्याकू । अले संस्कृत थुज्व:गु मृत भाययात अनिवार्य कथं विद्यालय स्तरय् क्वच्यूगुया विरोधय् नं छस: मत: । अजू चायापुगु खँ छु धा:सा नेपा:या आमसंचारया ख्यलय् खुल्ला रुपं हस्तक्षेप जुया वयाच्वंगु हिन्दीया सम्वन्धय् गुब्सं आपत्त मतायेकू । वास्तवय् थ्व सकतां थनया मनूतयके दुगु औपनिवेशिक दास मनोवृति व देया जाती जन-जातीतय् विरुद्ध दुगु अहंकारवादया लिच्व: ख: ।

– यदि नेपालभाषा व मैथिलि भाषायात थथे स्थानीय इकाइया ज्याखँय् आधिकारिक कथं छचलेत ब्यूगु मान्यता राष्ट्रिय व अन्तरराष्ट्रिय कानून वा मानव अधिकारया सिद्धान्त कथं पायूछि हे ख: अले थुकिं गुगुं पक्षयात छुं हे स्यंकाच्वंगु मदुसा थ्वयात कया: छाय् थुभनं विरोध यायेगु ज्या जुयाच्वन ?

भ्रीसं स्यू, संसारय् सुयातं गुगुं अधिकार बिल धका: गुब्सं विरोध जुइ मखु, विरोध ला उब्ले जुइ गुब्ले थ:गु अधिकारया हनन जुइ । नेपालभाषा व मैथिलीयात स्थानीय इकाईस आधिकारिक भाषा कथं ब्यूगु मान्यतां गुगुं पक्षया अधिकारया हनन मजू । सम्वन्धित भाषाभाषीया पक्षय् थप अधिकार प्राप्त जूगु जक ख: । थथे सुनानं सुयातं अधिकार बीवलय् प्रजातन्त्र व मानव अधिकारया पक्षधरत ला भ्रन लयतायेमा:गु ख: । तर थ:त प्रजातन्त्रवादी धाइपिं व राष्ट्रवादी धाइपिं छथ्वलं थुकिया विरोध जक यानामजू प्राप्त थुगु अधिकारं वञ्चित याकेगु निंतिं अदालतय् तकं व्वाँय् जुल । वास्तवय्, थ्व मेता छुं मखसें नेपा:या समाजय् वंगु निस:त्या दँ न्ह्यव निसें सत्ताया लिधंसाय् न्ह्याका वयाच्वंगु जातीय अहंकारवादया छगू अतिकं क्वह्यंगु दसि ख: । थुपिं जातिय अहंकारवादी तत्वत गुलि तक असहिष्णु व संकीर्ण धैगुया थ्व छगू घच्चायापुगु किपा ख: ।

– थ्व विवादया मुद्दा आ: अदालतय् विचराधिन अवस्थाय् लानाच्वंगु दु । छुं गथे जुया: अदालतं नं नेपालभाषा व मैथिली भाय्या विरुद्ध फैसला बिल धा:सा छु जुइ ?

नेपा:या संविधानप खें जाति भाषाया बारे यानात:गु ब्याख्या व ब्यवस्था अले

अन्तरराष्ट्रिय कानून व मान्यताया खँ भ्जीसं च्वय् हे न्ह्यथने धुंगु दु। यदि राष्ट्रिय-अन्तरराष्ट्रिय कानूनी मान्यता अले प्रजातन्त्रया समतावादी आदर्शयात तकं ल्वःमंकाः अदालत पाखें नकारात्मक फैसला बिल धाःसा नेपाःया वर्तमान कानूनी इतिहासय् व छगू हाकुख्वं जुइगु जक मखसें अदालत प्रति हे जनतां विद्रोह याइगु अवस्था वइ। उज्वःगु फैसला बिल धाःसा सम्वन्धित महानगरपालिका वा नगर-पालिकायापाखें गुकथं नालाकाइ व ला स्वये हे मानि, तर सम्पूर्ण कानूनी मान्यतायात हाचां गायाः बीगु उज्वःगु पूर्वाग्रहित फैसलायात धाःसा जनस्तरं गुगुनं कथं स्वीकार याइ मखु। प्रजातान्त्रिक समाजय् शाश्वत व सार्वमौम जनता खः, जनतायात गुगुं जनविरोधी व मानव अधिकार विरोधी निर्णय, फैसला वा कानूनया अस्विकार यायेगु अधिकार सुरक्षित दु।

– आः थुगु अवस्थाय् नेवाःया नातां झीगु दायीत्व व भूमिका छु खः ?

नेपालभाषाया विरुद्ध सर्वोच्च अदालत पाखें आः गुगु अन्तरिम आदेश बियाः थुकिया छ्यलाबुलायात पनेत स्वल थ्व मात्र यँ महानगरपालिकाया विरुद्ध जक ब्यूगु आदेश मखु, भ्जी सकल नेपालभाषा भाषीया विरुद्ध राज्यसत्ताया लिधंसाय् न्ह्याकूगु अन्यायपूर्ण पलाः खः। उकिं थुकिया विरोधय् सकल नेवाःत छ्प्पं जुयाः दनेगु थौयां आवश्यकता खः। थ्व समस्यायात कयाः त्वाःत्वालय्, छेँखा छेँखा पतिकं न्ह्यलं चायेके माःगु दु। थ्व बारे सःपिन्सं स्यूपिन्सं, मस्यूपिन्त कनेगु ध्वाथुइकेगु व संभव दुपिन्त संगठित यायेगु आवश्यक खः। जातीय अंहकारवादीतयसं भ्जी नेवाःभाय् ल्हाइपिनि विरुद्ध न्ह्याकूगु थ्व पलाः स्वयेबले छुं मखु थें च्वंसां थुकिया ल्यूने सुलाच्वंगु आसय धैगु नेवाः भाययात सदांया निंतिं न्हंका व्छयेगु व नेवाःतय् अस्तित्व मदयेका व्छयेगु षडयन्त्रया लिच्वः खः। नेवाःतय् भूमी स्वनिगः दुने हे नेवाःतयत शरणार्थी दयेकेगु दुष्प्रयास खः। आः इलय् हे भ्जी थुकिया विरुद्ध दनेमफुत धाःसा लिपा हानं गुब्सं भ्जी दने मफयेफु। थ्वहे खँयात वाःचायेकाः वंगु ११९८ चउलागाः ४ (२०५५ बैशाख ३) कुन्हु थनया प्रदीप्त पुस्तकालयस थीथी नेवाःतय् जातीय पुचः व भाषिक खलः पुचःया प्रतिनिधिपिं नापनापं भाषिक कार्यकर्तातय् मंकाः मुँज्या पाखें "नेपालभाषा संघर्ष समिति" नीस्वंगु दु। उगु समिति पाखें थ्व सम्वन्धय् थःगु छुं छुं संघर्षया ज्यभ्वः न्ह्याके नं धुंकूगु दु।

जाति भाषा अधिकार छु खः ?

नेपाः छगू तःता जाति व भाषा भापीया दे खः। थन तःता कथंया संस्कृति, धर्म व सामाजिक संरचना नं दु। थुज्वःगु देया राष्ट्रियताया लिधंसा धैगु थथे तःता कथंया भाय् ल्हाना वयाच्वंपिं नागरिकतय् दथुइया मतिना, सदभावना व ग्वाहालिया वातावरणय् ब्वलनीगु मंकाः चाहना व आकांक्षा खः। तर थुज्वःगु विविधतां जाःगु समाजया दुने उब्ले तिनि थवंथवय् मतिना, सदभावना व ग्वाहालिया वातावरण ब्वलने फइ गुब्ले जाति जातिया वा भाषाभापीया दथुइ समानताया अवस्था दइ। गुब्ले छगू बलाःगु जातिं मेगु बमलाःगु जातियात क्वत्यलेगु वा पनपक्ष यायेगु ज्या मजुइ, गुब्ले जाति जनजाति व भाषाभापीया बिरुद्ध जुइगु सकतां कथंया उत्पीडनया अन्त्य जुइ। यदि छगू जाति वा भाषा मेगु जाति व भाषायात क्वस्यंकेगु, क्वत्यलेगु व मेमेगु कथंया उत्पीडन ल्यनावंतु च्वन धायेवं अन जाति जाति वा भापा भापीया दथुइ सदभाव व मतिनाया भावना मखसें छ्थ्वलं मेगु थ्वःयात घृणायायेगु, तिरस्कार यायेगु व ब्वला सायेगु स्थिति ब्वलनाः समाजय् न्ह्याब्लें साम्प्रदायीक कचवं ल्यनाच्वनि। अले दे दुनेया नागरिकतय् दथुइ थवंथवय् दयाच्वनिगु थुज्वःगु असहिष्णु व शत्रुतापूर्ण अवस्थाय् राष्ट्रिय एकता गुब्सं क्वातुइ मखु, गुब्सं राष्ट्रियता धिसिलाइ मखु।

नेपाः दुने थ्यंमथ्यं ७० प्रतिशत जनता थीथी भाय् ल्हाइपिं थीथी जनजातीया मनूत खः, अथे धैगु नेपालय् भाषा, जातीया समस्या धैगु नेपाःया ७० प्रतिशत जनताया समस्या खः। देया वहुसंख्यक जनताया थ्व समस्या नेपाःया छगू मू राष्ट्रिय समस्या खः। थ्व समस्यायात खःकथं ज्यंकेत मस्वःतले देया राष्ट्रियता नं क्वातुइ मखु, प्रजातन्त्र नं बल्लाइ मखु। वास्तवय् नेपाःया सन्दर्भय् उब्ले तिनि प्रजातन्त्रया सार्थकता दइ, गुब्ले थ्व देया वहुसंख्यक जनजाती, भाषाभाषीतय्त समान अधिकार उपभोग याके बीगु वातावरण ब्वलनि। वास्तवय् थ्व खँ नेपाःया निंतिं जक छगू बिस्कंगु यथार्थ मखसें नेपाः थें तःता जाति, भाषा, धर्म, संस्कृति दुगु विश्वया प्रत्येक समाजया निंतिं मनुखं विचाः यायेमाःगु पक्ष खः धैगु खँ थन न्ह्यब्वयाच्वनागु थीथी अन्तरराष्ट्रिय कानून पाखें निर्देशित कर्तब्य, अधिकार व दायीत्वपाखें स्पष्ट यानाच्वंगु दु।

अन्तरराष्ट्रिय कानूनया दुने जाति , भाषा व अल्पसंख्यकतय् अधिकार

मानवअधिकार सम्वन्धी विश्वब्यापी घोषणापत्र - धारा - २ स धयातःगु दु - जाती , रङ्ग, लिङ्ग, भाय्, धर्म,राजनीतिक वा मेगु गुगुं आस्था अले जात , व सामाजिक उत्पतिया श्रोत, तःमि चीमिया लिधंसाय् थुगु विश्वब्यापी घोषणापत्र पाखें कवःछिनातःगु स्वतन्त्रता व अधिकार उपभोग यायेगुली सुं नं मनूयात पनेदइ मखु ।

आर्थिक, सामाजिक व साँस्कृतिक अधिकार सम्वन्धी अन्तरराष्ट्रिय अनुवन्धन भाग- २ या धारा-२या उप-धारा-२पाखें यानातःगु ब्यवस्था- सम्वन्धित राज्ययापाखें उघ्रिमय् थुगु अनुवन्धन पाखें ब्यवस्था यानातःगु अधिकार उपभोग याकेगु भ्वलय् जात, रङ्ग, लिङ्ग, भाय्, धर्म, व राजनीतिक वा मेमेगु कथंया आस्थाया लिधंसाय्, सामाजिक उत्त्पति व तःमि चीमिया ल्याखं गुगुं पनपक्ष यायं दइमखु ।

धारा-१३ उप-धारा-३ स मस्तय् शिक्षाया बारे धयातःगु दु - थ्व अनुवन्धननाप स्वापू दुगु सरकारं प्रत्येक मां-अबुयात थः मस्तयत राज्य पाखें ब्यवस्था यानातःगु शिक्षा सिबें पाक्क उज्वःगु हे स्तरया तर उमिगु आस्था कथंया धार्मिक व नैतिक मूल्यया छु शिक्षा बी धैगु खँय् कानूनी संरक्षण बीगु ज्या राज्यं यायेमाः ।

अन्तरराष्ट्रिय साँस्कृतिक सहयोग सम्वन्धी घोषणापत्र धारा - २ प्रत्येक जातिया मनूयात थःगु संस्कृति कथं जीवन हनेत अधिकार दु थ्व अमिगु कर्तब्य नं खः ।

नागरिक व राजनैतिक अधिकार सम्वन्धी अन्तरराष्ट्रिय अनुवन्धन भाग - १ या धारा - १ सकल जातिया मनूयात आत्मनिर्णय यायेगु अधिकार दु । थ्व हे अधिकारया दुने च्वनाः जातिया मनुखं थःगु राजनैतिक ख्यःयात कयाः स्वतन्त्रपूर्वक क्वःछी अले गुज्वःगु आर्थिक, सामाजिक व साँस्कृतिक लँपु ली । (पायुछि थ्वहे खँपु **उपनिवेशिक मुलुक व जनतायात मुक्ति बीगु सम्वन्धय् घोषणापत्र** या धारा - २ स नं न्ह्यथनातःगु दु)

भाग - ३ या धारा - २६ सकलें कानूनया मिखाय् उतिग्यं अले कानून पाखें सरक्षण प्राप्त यायेत नं सकसियां उलि हे अधिकार दु । थ्वहे भ्वलय् गुगुं नं कथंया पनपक्षयात कानून पाखें पनेगु ज्या याइ अले सकलया निंतिं जाति, रङ्ग, लिङ्ग, भाय्, धर्म, राजनैतिक आस्था व विचाः वा समुदायया मूल, जन्म व अवस्थाया लिधंसाय् जुइगु गुगुं नं कथंया पनपक्षयात पनेत उतिग्यंक व क्वातुक कानूनी सुरक्षा बीमाः ।

भाग - ३ धारा - २७ उज्वःगु देसय् गन अल्पसंख्यक जाति, धार्मिक पुचं व भाषाभाषी

मनूत दु उज्वःगु देसय् थुज्वःगु अल्पसंख्यक पुचःया मनूतय्त समाजय् दुपिं मेगु पुचःया मनूतय्सं उमि थःगु संस्कृति, थःगु धार्मिक विधि विधान व थःगु भाय् छ्यलेगु अमिगु अधिकारयात लिकुंके मज्यू ।

मस्तय् अधिकार सम्वन्धी घोषणापत्र धारा - ३० उज्वःगु देसय् गन अल्पसंख्यक जनजाति, धार्मिक पुचः, भाषाभाषी वा आदिवासी मूलया मनूतय् पुचः दुसा थुज्वःगु पुचःया मस्त वा आदिवासी मस्तयत समाजय् दुपिं मेगु पुचःया मनूतय्सं उमि थःगु संस्कृति , थःगु धार्मिक विधि विधान व थःगु भाय् छ्यलेगु अमिगु अधिकारयात लिकुंके मज्यू ।

शैक्षिक भेदभाव विरुद्ध अनुवन्धन धारा - ५(ग) जनजाति अल्पसंख्यकतय्त अमि थःगु कथंया शैक्षिक ज्याभ्वः न्ह्याकेगु, विद्यालय चायेकेगु, राज्यसत्ता पाखें न्ह्याका वयाच्वंगु शैक्षिक नीतियात नाले वा मनालेगु व थःगु मांभायया माध्यमं वा थःगु मांभाय्या शिक्षा बीगु अधिकारयात मान्यता बीगु अत्यावश्यक खः धैगु खँ प्रत्येक राष्ट्रयात मञ्जुर दु ।

स्वतन्त्र मुलुकया आदिबासी व जनजातीतय् सम्वन्धय् अनुवन्धन भाग -६ धारा- २८(१) थुज्वःगु (आदिवासी व जनजाती) पुचःया मस्तयत अमिगु हे भासं वा अमिगु पुचलं दक्कले उप्वः छ्यला वयाच्वंगु भासं शिक्षा बीमाः । यदि थुकथं शिक्षा बीगु संभव मखुसा सम्वन्धित अधिकारीतय्सं उगु पुचः नाप सहलह ब्याकाः शिक्षाया आजु चूलाकेगु लँपु लीमाः ।

भाग - ६ धारा -२८ (२) सम्वन्धित आदिवासी व जनजातीतय् भायया संरक्षण व सम्वर्द्धनया निंतिं उकिया विकास व व्यवहारिक प्रयोगया निंतिं माःगु पलाः राज्यं ल्ह्वनेमाः ।

भाग - ६ धारा - ३० (२) माःसा (सम्वन्धित आदिवासी, जनजातीतय्त अमिगु अधिकार, कर्तव्य खासयानाः लजगाः, शिक्षा, स्वास्थ्य , सामाजिक कल्याण व थुगु अनुवन्धनं प्रत्याभूत यानातःगु अधिकार) ध्वाथुइकेगु निंतिं अमिगु भासं हिइकेगु वा अमिगु भासं आमसंचार माध्यमयात छ्यलेगु यायेमाः ।

फुक्क कथंया जातीवादी पक्षपात उन्मूलन सम्वन्धी घोषणापत्र धारा - २ (२) गुगुं नं सरकारं थःगु नीति, व्यवहार वा उज्वःगु छुकिया पाखें नं थुज्वःगु ज्याय् ह्ःपाः बीगु, समर्थन यायेगु यायेमज्यू गुकिया पाखें गुम्हं ब्यक्ति, पुचः वा संस्थायात जाति, रङ्ग, जनजातीया श्रोतया लिधंसाय् गुगु कथंया पक्षपातपूर्ण ब्यवहार जुइ ।

धारा-४ फुक्क राष्ट्र पाखें राज्य व सरकारया उज्वःगु नीतित हीकेत , कानून व नियम मदयेकेत क्वातुगु पलाः ल्ह्वनेमाः गुकियापाखें जातीवादी पक्षपात ब्वलंकेत वा ल्यंकातयेत आः तक् नं तिवः बियाच्वंगु दु । राष्ट्रयापाखें थुज्वःगु जातीवादी पक्षपात पनेत्त व थुकथंया जातीवादी पक्षपातपूर्ण पूर्वाग्रहया विरुद्ध पलाः च्वयेकेगु निंतिं कानून हे दयेकेमाः ।

धारा- ९ (१) फुक्क कथंया उज्वःगु संगठन व प्रचारया ज्या गुगुं छगू हे जक जाति वा पुचः छगू रङ्गया मनूत वा छगू जनजाती मूलयापिं जक मेपिं सिवें विशिष्ट धकाः वकालत यायेगु वा थथे यानाः गुगुं नं कथं जातिबादी भेदभाव ब्वलंकेगु कुतः कुंखिनेबहः जू ।

जातिवाद व जातिवादी पूर्वाग्रह सम्वन्धी घोषणापत्र धारा - १ या उप-धारा - २ प्रत्येक व्यक्ति वा पुचःयात थःगु विस्कं म्हसीका ब्वयेगु

व मेपिं सिवें पाः धकाः तायेकेगु अधिकार दु। अथे खःसां म्वायेगु विस्कं पहः व बिस्कं म्हसीका ब्वयेगुया गुगुं नं स्थितिइ जातिवादी पूर्वाग्रह न्ह्यब्वयेगु त्वह जुइ मज्यू - कानूनी रुपय् जुइमा वा व्यवहारिक जीवनय् गुगु खँ जातीवादया घच्चायापुगु स्वरुप रङ्गभेद नीतिया लिधंसा थें जुयामबीमा।

धारा - २ उप-धारा-१ गुगु नं धारणा गुकिया पाखें छगू गुगुं जात वा जनजाती पुचः बुसां निसें थुकथं थह्यं वा क्वह्यं खंकेगु कि उपिं क्वह्यं धकाः धयातःपिन्त शाोषण यायेत वा न्हंका व्छयेत अधिकार प्राप्त खः। गुगु धारणाया लिधंसा जातिवादी भेदभाव खः, गुकिया गुगुं वैज्ञानिक लिधंसा मदु, गुगु खँ मानवतावादी सिद्धान्त व आदर्शया पायछि अःखः खः।

धारा - २ उप - धारा - २ जातिवाद धैगु जातीगत भेदभाव, जातीय पूर्वाग्रहित दृष्टिकोण, जातीय पनपक्षपूर्ण व्यवहार खः, उज्वःगु संरचना, उज्वःगु संस्थाग्रत व्यवहार खः गुकिं जातिगत असमानतायात ब्वलंकी। अथे हे मनूतय् पुचःया दथुइ उज्वःगु जातिय भेदभावं जाःगु त्रुटिपूर्ण व्यवहार गुगु नैतिक आदर्श व वैज्ञानिक ल्याखं पायछि धकाः धायेमछिं। गुगु खँ भेदभावपूर्ण कानूनी प्रावधान, नियम व पक्षपातपूर्ण व्यवहारया नापनापं ज्याखँ खः। थुकिं देयात कुचा थलाबी, अन्तरराष्ट्रिय ग्वाहालिया लँपु पनाबी , जनता जनताया दथुइ राजनैतिक कचवं ब्वलंकाबी गुगु खँ अन्तरराष्ट्रिय कानूनया अःखः खः थुज्वःगु ज्यां अन्ततः अन्तरराष्ट्रिय शान्ति व सुरक्षायात हे लिच्वः लाकाबी।

जाति, जनजाति, धर्म, व भाषिक अल्पसंख्यक मनूतय् अधिकार सम्वन्धी घोषणापत्र

धारा - १ या उप-धारा- १ राज्ययापाखें अल्पसंख्यक जाति , जनजातिया अस्तित्व व उमिगु सांस्कृतिक, धार्मिक व भाषिक म्हसीकायात उमिगु हे लागाय् ल्यंका तयेत व उकियात न्ह्यज्याकेगु निंतिं माःगु हःपाः बीमाः।

धारा-१ उप-धारा-२ च्वय् न्ह्यथनागु आजु पूवंकेया निंतिं राज्य पाखें माःगु कानूनी व मेमेगु प्रावधानया नं व्यवस्था याइ।

धाारा - ३ उप-धारा - २ थुगु धोषणापत्रय् न्ह्यथनातःगु गुगुं अधिकार प्रत्याभूत जुयाः वा मजुयाः अल्पसंख्यक पुचलय् लाःपिं सुं नं मनूयात नोक्सान जुइगु ज्या मजुइमाः।

धारा - ४ उप-धारा- २ राज्य पाखें अल्पसंख्यक मनूतय् थःगु विशेषंता न्ह्यब्वयेत उमिगु संस्कृति भाषा, धर्म, परम्परा व रहनसहन गुगु राष्ट्रिय व कानूनया अःखः व अन्तरराष्ट्रिय मान्यता नाप पायछि मजूगु खः उज्वःगु वाहेक मेगु संकतांया विकास यायेत सकारात्मक वातावरण ब्वलंकेत माःगु पलाःल्ह्वनेमाः।

धारा-४ उप-धारा-३ राज्य पाखें उज्वःगु पायछि पलाः ल्ह्वनेमाः गुकिं यानाः अल्पसंख्यकतय्त थःगु मांभाय् सयेकेत वा मांभासं स्यनेत माछि अवसर चूलायेमाः।

नेपाःया संविधानय् जाति भाषाया थाय्

नेपाःया संविधान-२०४७ पाखें देया विविधतां जाःगु सामाजिक यथार्थयात दक्कले न्हापां स्वीकार यासें धारा(५) १ पाखें नेपाः अधिराज्यया ब्याख्या याःबलय् - नेपाः छगू तःता जातीय, तःता भाय् दुगु, प्रजातान्त्रिक, स्वतन्त्र, अविभाज्य, सार्वभौमसत्तासम्पन्न, हिन्दू, संवैधानिक राजतन्त्रात्मक अधिराज्य खः - धकाः धाःगु दु ।

संविधानया धारा-६(२) पाखें - नेपाःया थीथी लागाय् मांभाय् कथं ल्हाना वयाच्वंगु फुक्कं भाय् नेपाःया राष्ट्रिय भाय् खः - धकाः मान्यता ब्यूगु दु । यद्यपि संविधानयापाखें थथे राष्ट्रिय भाय् धकाः मान्यता बियातःगु नेपालय् मांभाय् कथं ल्हाना वयाच्वंगु भाय्या अधिकार क्षेत्र, प्रयोगया क्षेत्र व राज्यसत्ताया थ्व भाय् प्रतिया दायित्व व जिम्मेवारीयात कयाः छुं धयातःगु मदु ।

तर संविधानया थ्व हे धाराया उप-धारा (१) स राष्ट्र भाषाया ल्याखं देवनागरी लिपिइ नेपाली भाय् नेपाःया राष्ट्र भाय् खः । नेपाली भाय् सरकारी ज्याखँय् छ्यलीगु भाय् जुइ - धकाः धासें नेपाली भाय् व देया गैर नेपाली भाय्या दथुइ छगू भिन्नताया संवैधानिक अवस्था ब्वलंकूगु दु । अले नेपालीयात जक सरकारी ज्याखँय् छ्यलीगु भाय् धयाः मेमेगु भाय्या न्ह्यःने थ्व भाय्यात छतँ च्वय् तयेगु ज्या याःगु दु । गुगु समानताया सिद्धान्त कथं पाय्छि मजू ।

संविधानया भाग - ३ स नागरिकतय् मौलिक हकया सम्बन्धय् यानातःगु अधिकारया धारा- ११(२)स - सामान्यतयाः कानूनयां छ्यलाय् सुं नं नागरिकयात धर्म , वर्ण, लिङ्ग, जात, जाति, वा वैचारिक आस्थाया लिधंसाय् वा उपिं मध्येया गुगुं खँया लिधंसाय् पाकेगु जुइमखु । धकाः धयातःगु दुसा उगु हे धाराया (३) पाखें - राज्यं नागरिकतय् दथुइ धर्म, वर्ण, लिङ्ग, जात, जाती, वा वैचारिक आस्था वा उपिं मध्येया गुगुं खँया लिधंसाय् पाकेगु जुइमखु धकाः नं धयातःगु दु ।

संविधानया धारा-१८(१) पाखें संस्कृति व शिक्षा सम्बन्धी हकयात कयाः छु धयातःगु दु धाःसा - नेपाः दे दुने च्वनाच्वंपिं फुक्क समुदाययात थःगु भाय्, लिपि व संस्कृतिया संरक्षण व सम्वर्द्धन यायेगु अधिकार दु । थ्वहे धाराया उप-धारा(२)पाखें बियातःगु मेगु अधिकार खः - फुक्क समुदायया मस्तय्त प्राथमिक तगिं तक थःगु मांभासं शिक्षा बी कथंया विद्यायलय चायेके दइ - तर थ्व ज्याय् राज्यसत्ताया भाला छु धैगु स्पष्ट यानातःगु मदु ।

संविधानया भाग - ४ पाखें राज्यया निर्देशक सिद्धान्त व नीतियात कयाः ब्याख्या यायेगु भ्वलय् धारा-२५ उप-धारा (३) स

न्ह्यथनातःकथं - फुक्क कथंया आर्थिक व सामाजिक असमानतायात चीकाः तःता जात, जाति, धर्म, वर्ण व सम्प्रदायया दथुइ क्वातुगु स्वापू तयाः न्याय व नैतिकताया लिधंसाय् स्वस्थ्य सामाजिक जीवन स्वनेगु व न्ह्यज्याकेगु हे राज्यया सामाजिक उद्देश्य खः।

अथे हे थ्व हे भागया धारा-२६ उप-धारा(२)स राज्यया नीति कथं छु धयातःगु दु धाःसा - थीथी धर्म, जात, जाति, सम्प्रदाय व भाषाभाषीतय् दथुइ बांलाःगु व क्वातुगु सामाजिक स्वापू न्ह्याकाः सकलया भाय्, साहित्य, लिपि, कला व संस्कृतिया विकासया लँपु देया तःता कथंया साँस्कृतिक पहयात ल्यंकाः राष्ट्रिय एकता क्वातुकेगु नीति राज्य पाखें नाली।

दक्कले महत्वपूर्ण खँ छु धाःसा नेपाःया थ्व संविधानया (प्रस्तावना) न्ह्यखँय् - सकल नेपाःया नागरिकया आधारभूत मानवअधिकार सुरक्षित यासें स्वतन्त्रता व समानताया लिधंसाय् नेपाःमिया दथूइ भात्तृत्व व एकता क्वातुकाः वालिग मताधिकार, संसदीय शासन प्रणाली, संवैधानिक राजतन्त्र व बहुदलीय प्रजातन्त्रयात धिसिलाकेत प्रतिवद्धता क्यनातःगु दु।

श्री ५ या सरकारं नीस्वंगु जाती भाषा सम्वन्धी थीथी आयोगया सुझाव

राष्ट्रिय भाषा नीति सुझाव आयोग (**२०५० जेठ १४ गते नीस्वंगु, संयोजक तिलविक्रम नेम्वाङ्ग**)

नेपाली भाय् (छगू भाय् छगू भेषया नीति) यात थुकथं हःपाः ब्यूगुया ल्यूने तर्क छु द् धाःसा थुकथंया भाषा नीति पाखें राष्ट्रिय एकता क्वातुकेत तिबः जुइ । थ्वया अःखः वास्तविकता छु खः धाःसां नेपाः छता जक भाय् ल्हाइपिनि दे मखु बरु थ्व भाषिक विविधता दुगु दे खः । थुज्वःगुलि छता भाय्यात थाय् बियाः उकियात राष्ट्रया फुक्क सम्प्रेषणीयता पूवंकेगु भालाबीगु तर्कसंगत मजू ।
नेपाः थुज्वःगु तःता भाय् दुगु देसय् गुगुं छगू जक भाय्यात थुकथं थाय् बिइवं छ्यलाबुलाय् मवयाः मेमेगु भाय्त लिकुनावनी । (पौ - १९)

तर तःता भाय्या छ्यलाया नापनापं थीथी भाय्या संरक्षण व सम्वर्द्धन यायेगु ज्या उब्ले तक संभव जुइ मखु गुब्ले तक उगु भाय्यात जीवनया थीथी ख्यलय् छ्यलेगु याइमखु । थुज्वःगु ज्यां मांभाय्या छ्यला उप्वयाः उकियात अझ न्ह्याकावं यंकेगुलि सम्वन्धित भाषाभाषीतय्त उप्वः हःपाः दइ । (पौ - २०)

सार्वजनिक, साँस्कृतिक व स्थानीय महत्वया खँयात समाचार व मेमेगु ज्याभ्वः पाखें प्रसार यायेत छसिकथं थीथी राष्ट्रिय भाषायात छ्यलावं यंकेमाः । (पौ-२१)

भारत, सिंगापुर,स्विट्रलैण्ड थुज्वःगु बहुभाषिक राष्ट्रय् थें नेपालय् नं थीथी भाषिक समुदायया मनूतय्त सहुलियत बीत छगू सिवें उप्वः सरकारी ज्याखँया भाय्या परिकल्पना यायेगु नं युक्तिसंगत जूवइ । (पौ-२२)

'शिक्षापाखें मस्तय् नुगः सालेत दक्कले न्हापां उमित साक्षर दयेकेमाः । साक्षरता उप्वयेकेत मांभासं प्रारम्भिक शिक्षा बीगुयात हःपाः बीमाः । १९९० ई. स् थाइल्याण्ड्य् जूगु **सकलया निंति शिक्षा** विषयक विश्व सम्मेलनं थ्वहे खँय् क्वातुक बः ब्यूगु खँ लुमंकेबह जू । पौ-२३)

शिक्षाया अवसरयात थुकथं सर्वसुलभ

दयेकेगु लँपुइ पलाः छीबलय् मस्तय् मांभाय्या माध्यमं शिक्षा ब्यूसा थुगु आजुइ **(सकलया निंतिं शिक्षा)** थ्यंकेत झन जक याउँसे च्वनिगु व अःपुइगु खः । (पौ-२४)

टेलिभिजनया माध्यमं राष्ट्रिय भाय्या समाचार व मेमेगु ज्याभ्वः छसिकथं न्ह्याकेगु जुइमाः । (पौ-३४)

रेडियो व टेलिभिजनपाखें थीथी विषय नाप स्वापू दुगु सुचं, विज्ञापन, आदि विषय राष्ट्रिय भासं प्रसारण यायेगु ब्यवस्था जुइमाः । (पौ-३४)

स्थानीय प्रशासनयात अझ उप्वः धिसिलाकेगु व जनमुखी दयेकेगु निंतिं सम्वन्धित थासय् स्थानीय भाय् छ्यलेगु ब्यवहारिकतायात नं नुगलय् तयाः तिवः बियावं वनेगु पाय्छि जुइ । (पौ-३४)

स्थानीय अड्डा अदालतया ज्याखँय् राष्ट्रभाषा (खँयभाय्) मथूपिन्त दोभाषे चूलाकाबीगु पाय्छि जुइ । (पौ-३४)

राष्ट्रिय जनजाति उत्थान प्रतिष्ठान स्थापना यायेया निंतिं प्रतिवेदन – २०५३ (संयोजक – सन्त बहादुर गुरुङ्ग)

मांभासं शिक्षा दिक्षा बीत हःपाः मदुगुलिं यानाः फुक्क धैथें जनजाति मस्त शिक्षा दिक्षा कायेमखंका च्वनेत बाध्य दु । (पौ-२४)

जनजातितय् भाय् व लिपि अड्डा अदालत, विद्यालय व संचारय् छ्यले मदुगुलिं नं जनजातितयृत थीथी कथंया ब्यवहारिक पगः वयाच्वंगु दु । (पौ-२७)

नेपालय् जनजातितय् समस्या मूलतः राजनैति प्रकृतिया खः । (पौ- २६)

जनजातितय् प्रति सम्वेदनशिल पाठचक्रम प्राथमिक तगिं निसें उच्च शिक्षाय् तक मदु, लोकसेवा आयोगपाखें सरकारी सेवाय् वनेत धँधँबल्लाः यायेगु थःगु हे भासं यायेगु अधिकार मदुगु व रेडियो व टेलिभिजन पाखें जनजातितय् मांभाय् शिक्षाप्रद ज्याभ्वः प्रसार यायेगु मजूगु नं मू शैक्षिक समस्या खः । (पौ-२६)

जनजातितय् सम्वन्धय् नीतिया म्हति, निर्णय यायेगु थासय् जनजातित मदइगु, श्री ५ या सरकारया सेवापाखें प्रशासन, प्रहरी व सेनाय् जनजातितय् ल्याः तच्वकं म्हो जूगु व भावनात्मक एकता मदुगुलिं नं समस्या कथ नालेगु यानावयाच्वंगु खः (पौ- २८)

